

Biotehniška fakulteta,
Katedra za fitomedicino, kmetijsko tehniko, poljedelstvo,
travništvo in pašništvo

LOKALNO UVELJAVLJENE SORTE KMETIJSKIH RASTLIN MORAJO OSTATI

Darja Kocjan AČKO

Predavanje v organizaciji Ekosocialnega foruma Slovenije
na 51. kmetijsko-živilskem sejmu AGRA, Gornja Radgona,
sreda, 28. avgust 2013

UVOD

- Seme - rastlinski razmnoževalni material (RRM) - ima kot trgovsko blago vedno večji pomen.
- **Certificiran RRM** gre skozi kontrolo kakovosti posevkov, nasadov in rastlin na polju in pridelanega semena v laboratoriju; dokazuje genetsko in biotehnoško kakovost, da je pridelano po predpisih, zahtevah in standardih, ki jih ureja semenarska zakonodaja: kategorije, RIN, VPU, Registracija, Sortna lista (nacionalna, Skupni katalog sort ... EU).
- Ob številnih strogih zakonsko urejenih predpisih registracije sort, certificiranja in trženja semenskega in sadilnega blaga nastajajo novi; ***predlog UREDBE EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA o pridelavi rastlinskega razmnoževalnega materiala in omogočanju njegove dostopnosti na trgu.***
- Obstaja bojazen, da bi se zakonodaja spremenila v smeri globalnih apetitov (dobička) in želja, ki jih imajo multinacionalke, ki obvladujejo trg s semeni.
- Ali je takšen koncept semenarske zakonodaje za Slovenijo sprejemljiv?
- Ali imajo lokalno uveljavljene sorte prihodnost na njivah, vrtovih, sadovnjakih in vinogradih?

KAJ JE SORTA?

- je skupina kmetijskih rastlin s praktično uporabno vrednostjo.
- Sorte so **rezultat naravne selekcije in človekovega delovanja.**
- **CILJI VZGOJE NOVIH SORT**→ **prilagodljivost rastnim razmeram, rodnost, odpornost na bolezni, škodljivce, stresne vremenske razmere ter velik, zanesljiv in kakovosten pridelek**
- Glede na rastlinsko vrsto in način razmnoževanja rastlin je sorta lahko **populacija, linija, hibrid in klon.**

SORTE IN NAŠI PREDNIKI

- Da je **seme živ material**, so vedeli že naši predniki. Čeprav so večkrat živel iz rok v usta, so preživel tudi zato, ker so z vsako novo setvijo mislili, ne le na živež, ampak tudi na seme za naslednjo setev.
- Skupaj z osvajanjem **novih vrst kmetijskih rastlin** za pridelovanje živeža, so **izboljševali posamezne lastnosti predvsem z odbiro zdravih in dobro razvitih rastlin.**
- Pestrost rastnih razmer je bila vzrok za **veliko število lokalnih populacij, ekotipov in »sort« kmetijskih rastlin.**
- Domače populacije, ekotipe in »sorte« kmetijskih rastlin so **imenovali po krajih in oblikah.**
- **Semenili so na kmetijah in seme zamenjevali med seboj.**

SLOVENSKO ŽLAHTNJENJE

- Žlahtnjenje rastlin se je na Slovenskem začelo razvijati v začetku 20. stoletja (Fran Jesenko).
- **Zbiranje semena** avtohtonih populacij, ekotipov in starih sort za žlahtnjenje novih sort.
- Zavedali so se, da so za **pestre podnebne in talne razmere** Slovenije potrebne **specifične sorte**, ki jih ni mogoče enostavno prenesti iz drugih okolij.
- Sredi 20. stoletja so začeli z zbiranjem semen za genske banke!
- **Do danes so slovenski žlahtnitelji vzgojili sorte poljščin, vrtnin, koševin, sadnega drevja in vinske trte, ki so jih vpisali v sortno listo.**
- **Veliko sort se je izgubilo**, še preden smo imeli od njih kakšno večjo korist (pšenica 'Marinka').
- **Leta 1996** je bila ustanovljena **Slovenska rastlinska genska banka**, kjer se hranijo viri genske raznolikosti kmetijskih rastlin.

GENSKA RAZNOLIKOST

OHRANJANJE

- Genska raznolikost (različnost, raznovrstnost, biodiverziteteta) kmetijskih rastlin **je ohranjena v naših populacijah, ekotipih in sortah, ki so naša naravna in kulturna dediščina.**

IZGUBLJANJE

- Opuščanje pridelovanja avtohtonih populacij, ekotipov in sort pripelje do zmanjšanja genske raznolikosti ali celo izgube posameznih genov **s tem pa izgublja tudi slovensko žlahtnjenje in semenarstvo.**

SLOVENSKO SEMENARSTVO

- 18. in 19. stol.: pridelavo semena in sadik organizirajo **Deželna društva za kmetijstvo in koristne umetnosti, Kmetijske družbe, kmetijske šole, graščine in zasebniki**
- Semensko blago so ponujale **veletrgovine z Dunaja, Budimpešte in Prage**
- Leta 1906 **ustanovitev in rast podjetja Sever**
- Leta 1945-1952 nacionalizacija Severjeve semenarne → **podjetje Semenarna za Slovenijo**
- Da so slovenske sorte kljub konkurenci tujih sort ostale na njivah, **od druge polovice 20. stoletja dalje skrbi podjetje Semenarna Ljubljana.**
- Leta 1968 je Semenarna ustanovila na Ptujju **Selekcijsko-poskusni center Ptuj** (vzdrževalna selekcija, žlahtnjenje vrtnin, introdukcija s poljskimi poskusi)
- Slovensko **semenarstvo je bilo v 90.-ih letih s podjetjem Semenarna Ljubljana na visoki strokovni ravni**, kljub slabši tehnični opremljenosti, ki pa se je **zboljševala.**

SLOVENSKO SEMENARSTVO

Strokovnjaki so se zavedali, da predstavlja **RRM** kmetijske rastline, ki so dosežek žlahtnjenja in introdukcije v danih rastnih razmerah pri določeni tehnologiji največji gospodarski učinek.

- **Strokovno posvetovanje sekcij žlahtnjenja in semenarstva (l. 1996):**
- **- semenarstvo predstavlja eno glavnih dejavnosti vsake države,**
- **- semenarstvo je multidisciplinarna dejavnost.**
- Že takrat so nekateri **semenarji in žlahtnitelji opozarjali, da treba slovensko semenarstvo dvigniti na evropsko raven, sicer se lahko zgodi, da slovensko žlahtnjenje in semenarstvo propadeta.**
- **Leto 2006: stoletnica Semenarne Ljubljana**
- V zadnjem času se **podjetje sooča s krizo obstaja, strokovna in laična javnost pa se vse bolj zaveda pomena lastnega žlahtnjenja in semenarstva.**

SLOVENSKI PRIDELOVALCI DAJEJO PREDNOST TUJIM SORTAM

Čeprav odlikuje **avtohtone sorte** dobra prilagojenost na lokalne rastne razmere in imajo posebne morfološke, fiziološke in gospodarsko pomembne lastnosti,

je njihova šibka stran **manjši pridelek**, zaradi katerega se ne morejo kosati s sodobnimi visoko rodnimi sortami in hibridi, ki jih ponujajo trgovci s semeni, svetujejo kmetijski strokovnjaki in želijo konvencionalni kmetje.

SORTE IN PRIDELEK

ZRNJE, ZELINJE, SLAMA: PREHRANA LJUDI, KRMA DOMAČIH ŽIVALI, ENERGIJA

**RRM (predstavlja manj kot 10 % proizvodnih stroškov,
ima vsaj 30-odstotni vpliv na pridelek)**

NOVA SORTA NOVA TEHNOLOGIJA

Pridelek = f (genotip + rastne razmere + tehnologija)

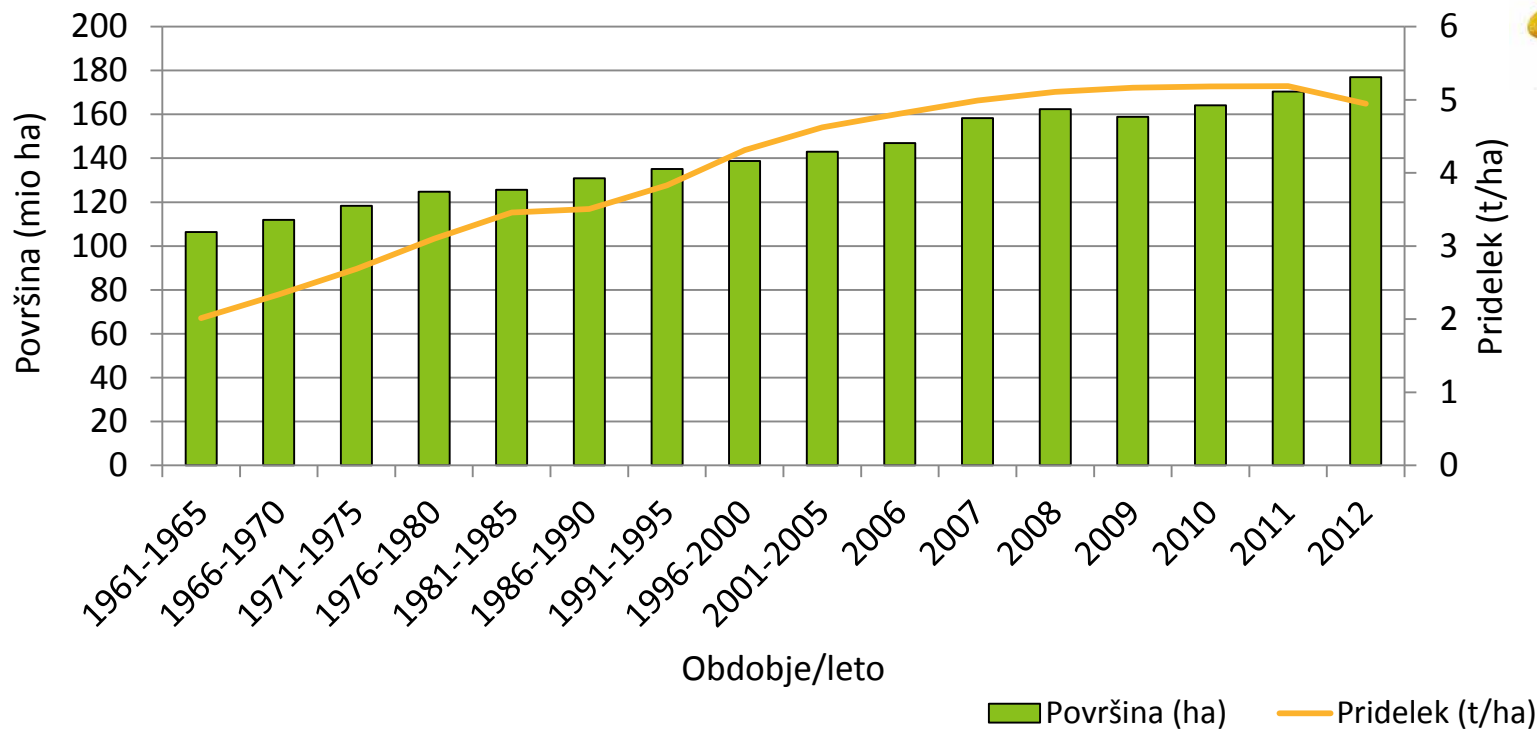
**populacija, sorta
hibrid, klon**

kmetij. tehnika + agrotehnični ukrepi

KORUZA ZA ZRNJE V SVETU OD LETA 1961 DO 2012

(Vir: <http://faostat.fao.org>)

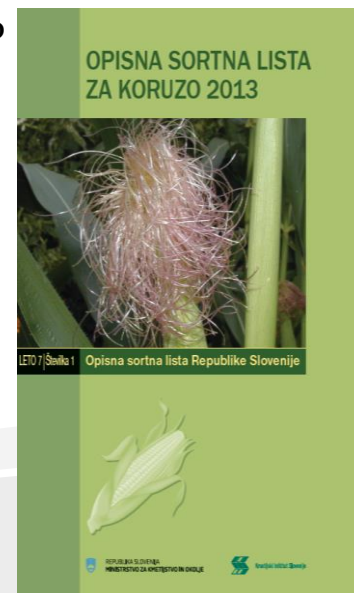
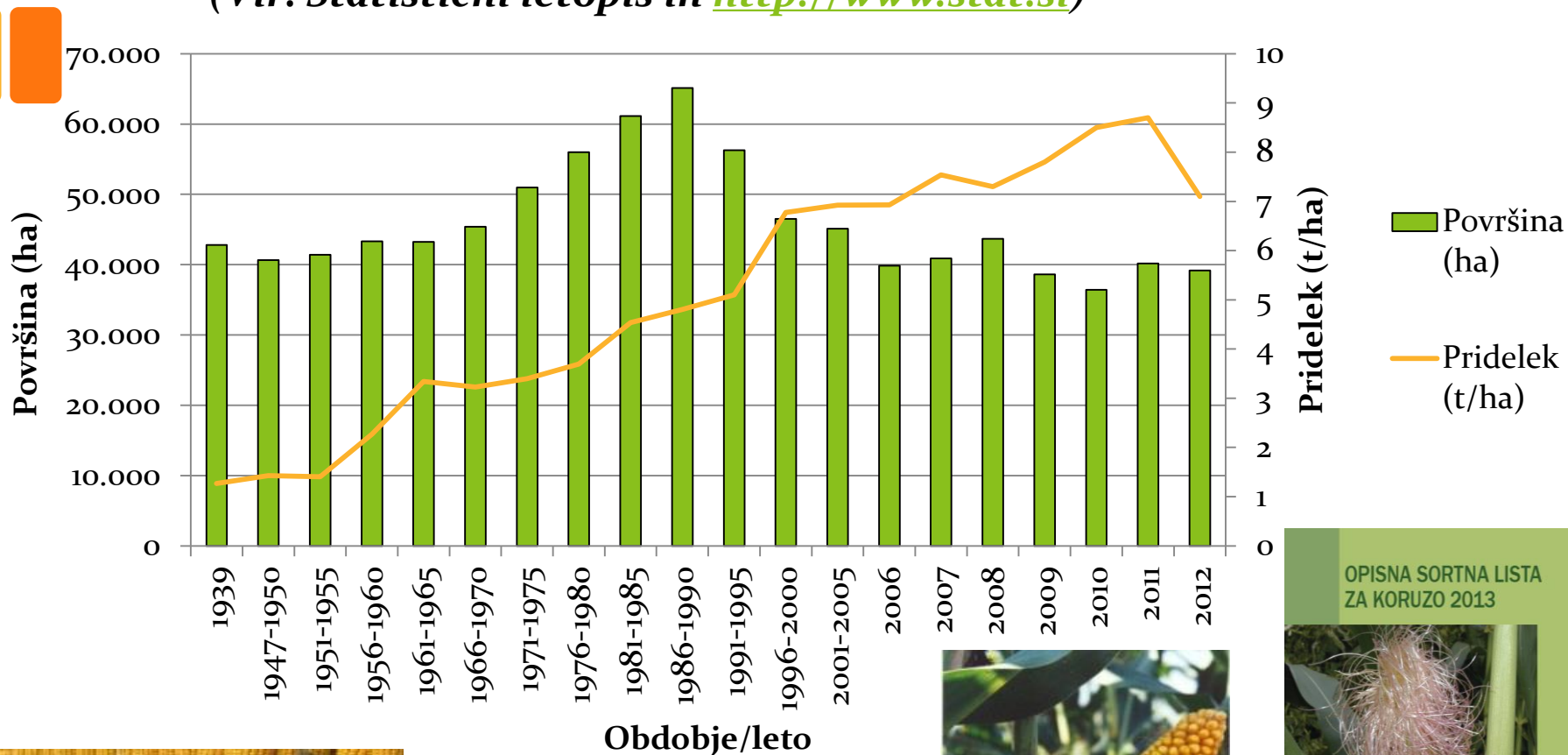
Največje pridelovalke v svetu:
ZDA, Kitajska, Brazilija, Indija, Mehika

Največje pridelovalke v EU:
Romunija, Francija, Madžarska, Italija, Nemčija

KORUZA ZA ZRNJE V SLOVENIJI OD LETA 1939 DO 2012

(Vir: Statistični letopis in <http://www.stat.si>)

V pridelavi prevladujejo tuji hibridi. 12

LOKALNE SORTE, ŽLAHTNENJE IN HIBRIDI

Naši predniki so sejali populacije zvrsti trdinka:

bohinjka, koroška in dolenjska hitrica, štajerski dvanajsterec, ječmenka, beltinska in metliška trdinka. Takratni pridelek zrnja je bil

1 do 1,5 t/ha.

Žlahtnitelji: **Franc Mikuž, Tilka Krivic,**

Ana Matičič so vzgojili prve hibride:

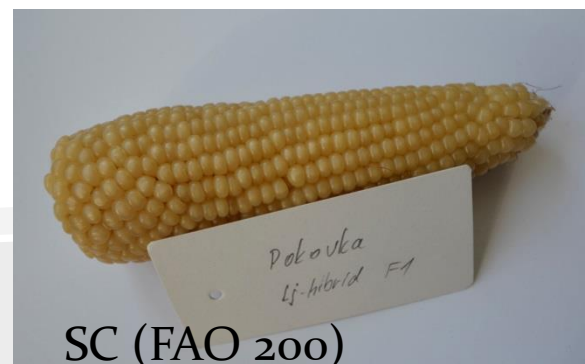
leta 1973 'Lj 275', leta 1976 'Lj 280' (FAO 200).

Seme domačih sort in linij je shranjeno v genski banki na Biotehniški fakulteti, kjer skrbijo za njegovo vzdrževanje in obnavljanje (dr. Ludvik Rozman).

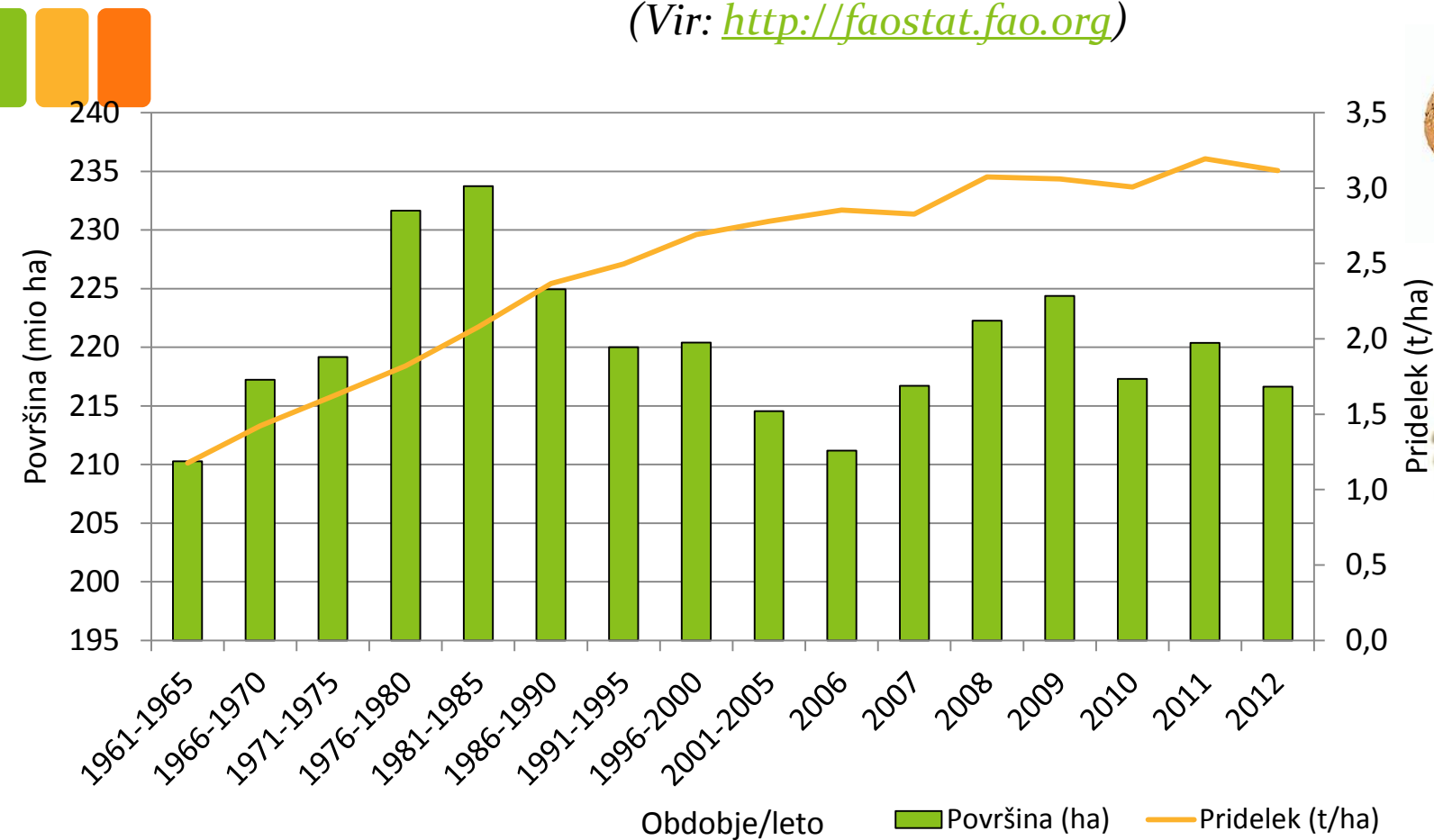
Koruza / *Zea mays* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
ZEA009	Lj-180	Prvi vpis 1997 25.3.2004	31.12.2014	30.6.2017	Univerza v Ljubljani, BF, Oddelek za agronomijo	
ZEA036	Lj-275 t	Prvi vpis 1973 19.10.2006	31.12.2016	30.6.2019	Univerza v Ljubljani, BF, Oddelek za agronomijo	
ZES006	Zarja	14.2.2008	31.12.2018	30.6.2021	Univerza v Ljubljani, BF, Oddelek za agronomijo	
ZEA663	Lj 220w	17.3.2011	31.12.2021	30.6.2024	dr. Ludvik Rozman	
ZEE001	PopSkom	17.5.2013	31.12.2023	30.6.2026	dr. Ludvik Rozman	

PŠENICA V SVETU OD LETA 1961 DO 2012

(Vir: <http://faostat.fao.org>)

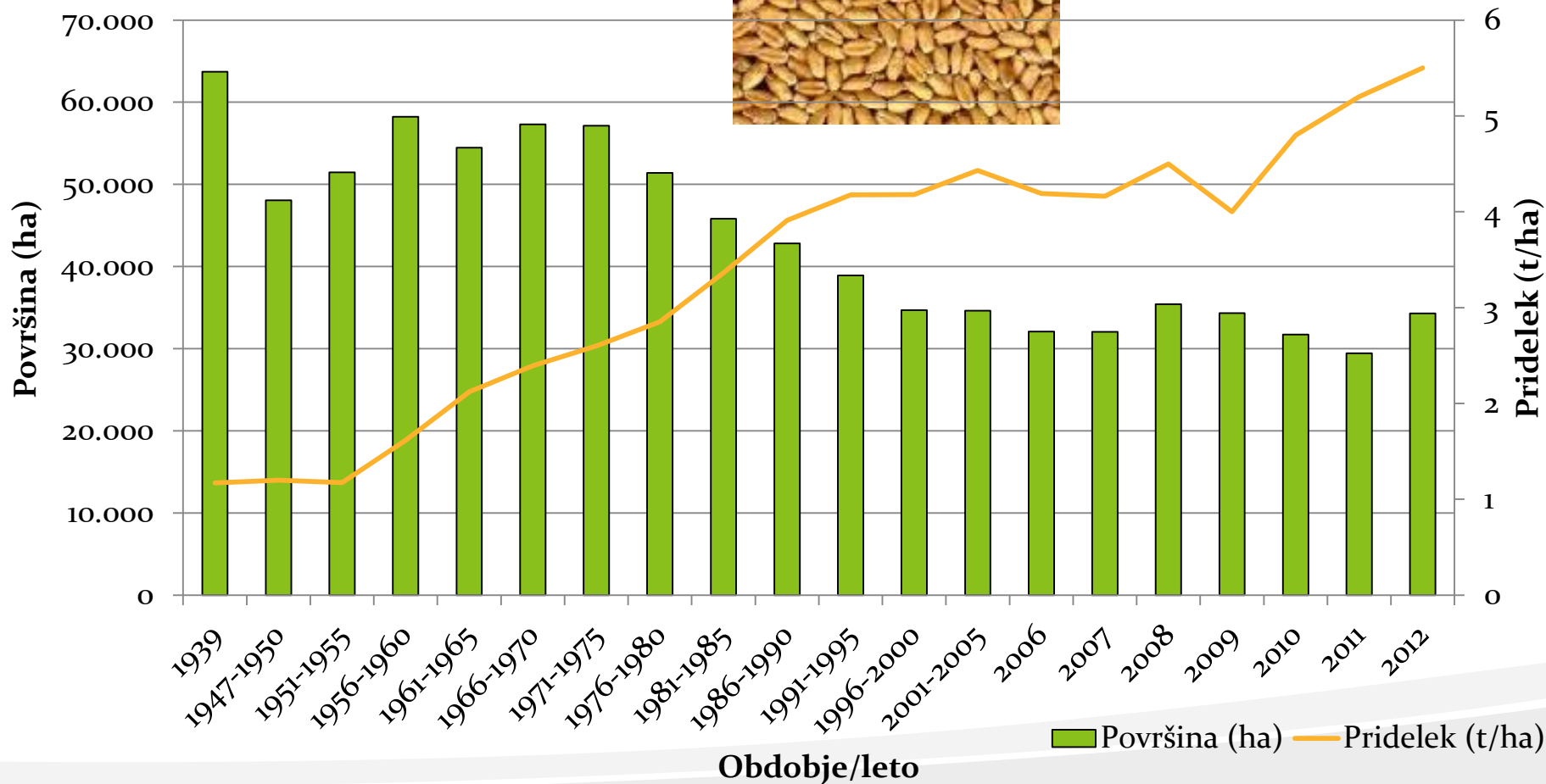

Največje pridelovalke v svetu: Indija, Rusija, Kitajska, ZDA, Avstralija

Največje pridelovalke v EU: Francija, Nemčija, Poljska, Španija, Velika Britanija

PŠENICA V SLOVENIJI OD LETA 1939 DO 2012

(Vir: Statistični letopis in <http://www.stat.si>)

Ekstenzivne sorte → intenzivne sorte; **NOVA SORTA → NOVA TEHNOLOGIJA**

LOKALNE SORTE, ŽLAHTNJENJE

Naši predniki so sejali lokalne sorte. Takratni pridelek zrnja je bil 1 do 1,5 t/ha.

Zbiranje semen: **Fran Jesenko**

Alojzij Tavčar je žlahtnil na Hrvaškem; '**Maksimirska osinka 530**' ali **Profilik** (1934).

Franc Mikuž je vzgojil več sort beltinske pšenice : '**Beltinska osinka 277**' (1930), '**Beltinska 831**' (1932).

Štefan Erjavec in Jože Šilc sta leta 1968 vzgojila sorto '**Marinka**'.

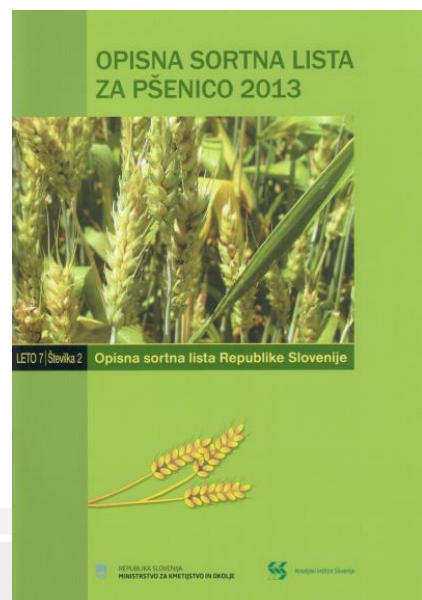
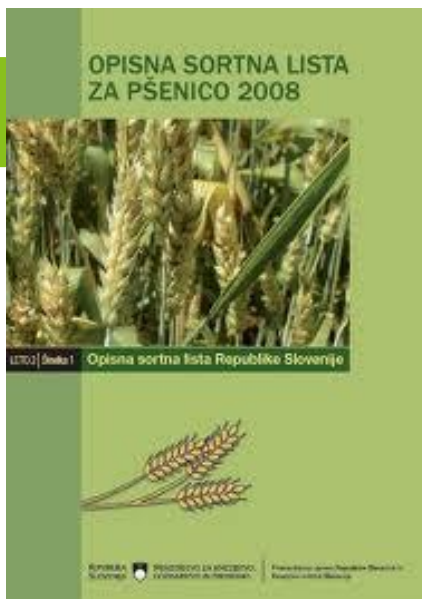
Konec 20.stoletja poteka program žlahtnjenja Semenarne Ljubljana v sodelovanju s podjetjem Agrigenetics.

Navadna pšenica / *Triticum aestivum* L. emend. Fiori et Paol.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
TAO045	Reska	27.11.2009	31.12.2019	30.6.2022	Anton Tajnšek	
TAO209	Gorolka	1.2.2010	31.12.2020	30.6.2023	Anton Tajnšek	
TAO265	Savinja	1.2.2010	31.12.2020	30.6.2023	Anton Tajnšek	

Pridelava pšenice temelji na tujih sortah.

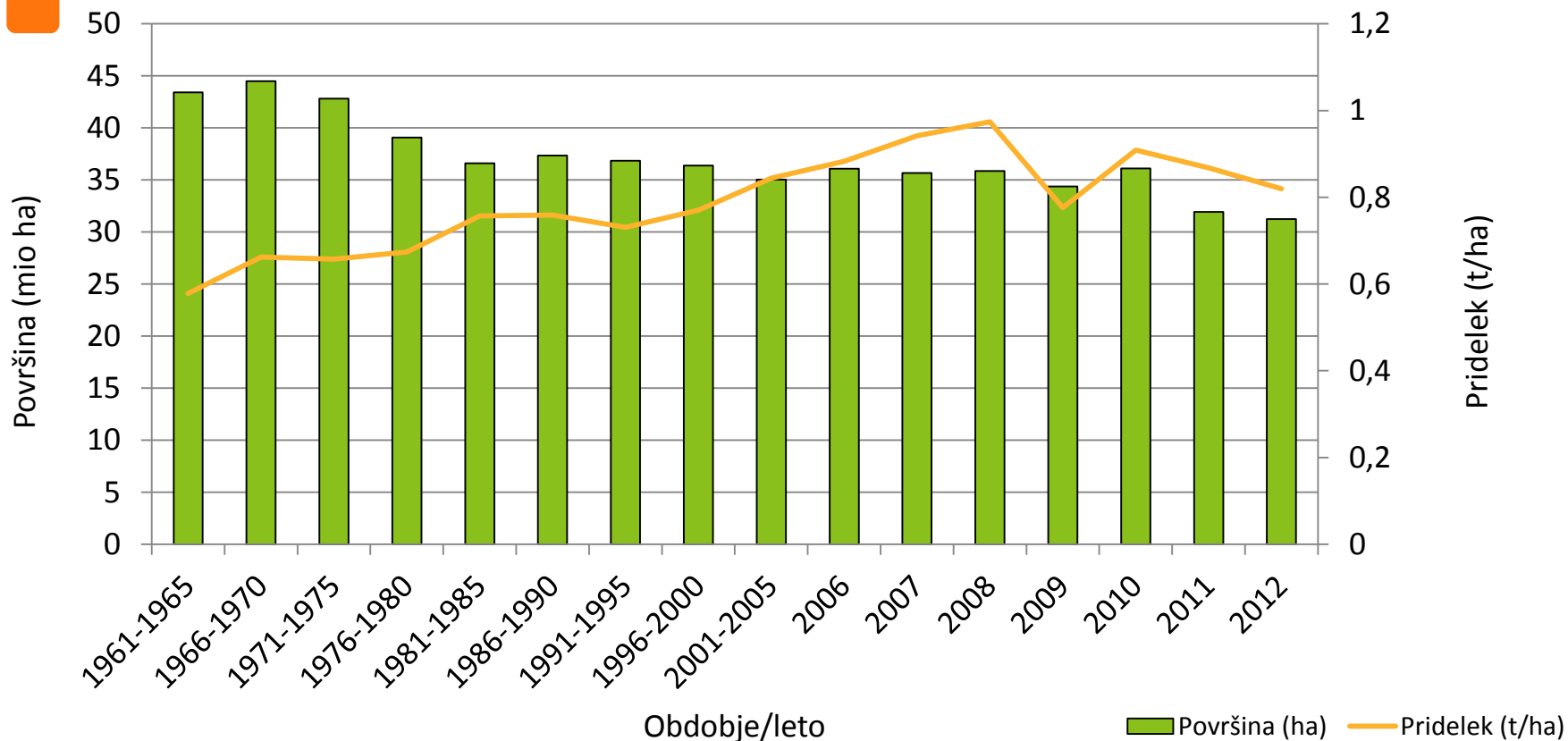
sorta 'Renan'

Uradni sortni poskus s pšenico v Rakičanu (rezultati gospodarsko pomembnih lastnosti sort so v OSL RS za pšenico).

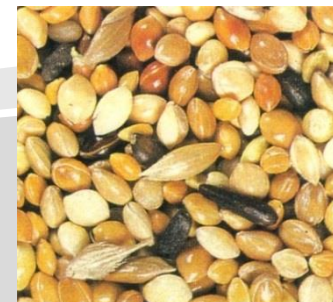
ŽITA IZ SKUPINE PROSA V SVETU OD LETA 1961 DO 2012

(Vir: <http://faostat.fao.org>)

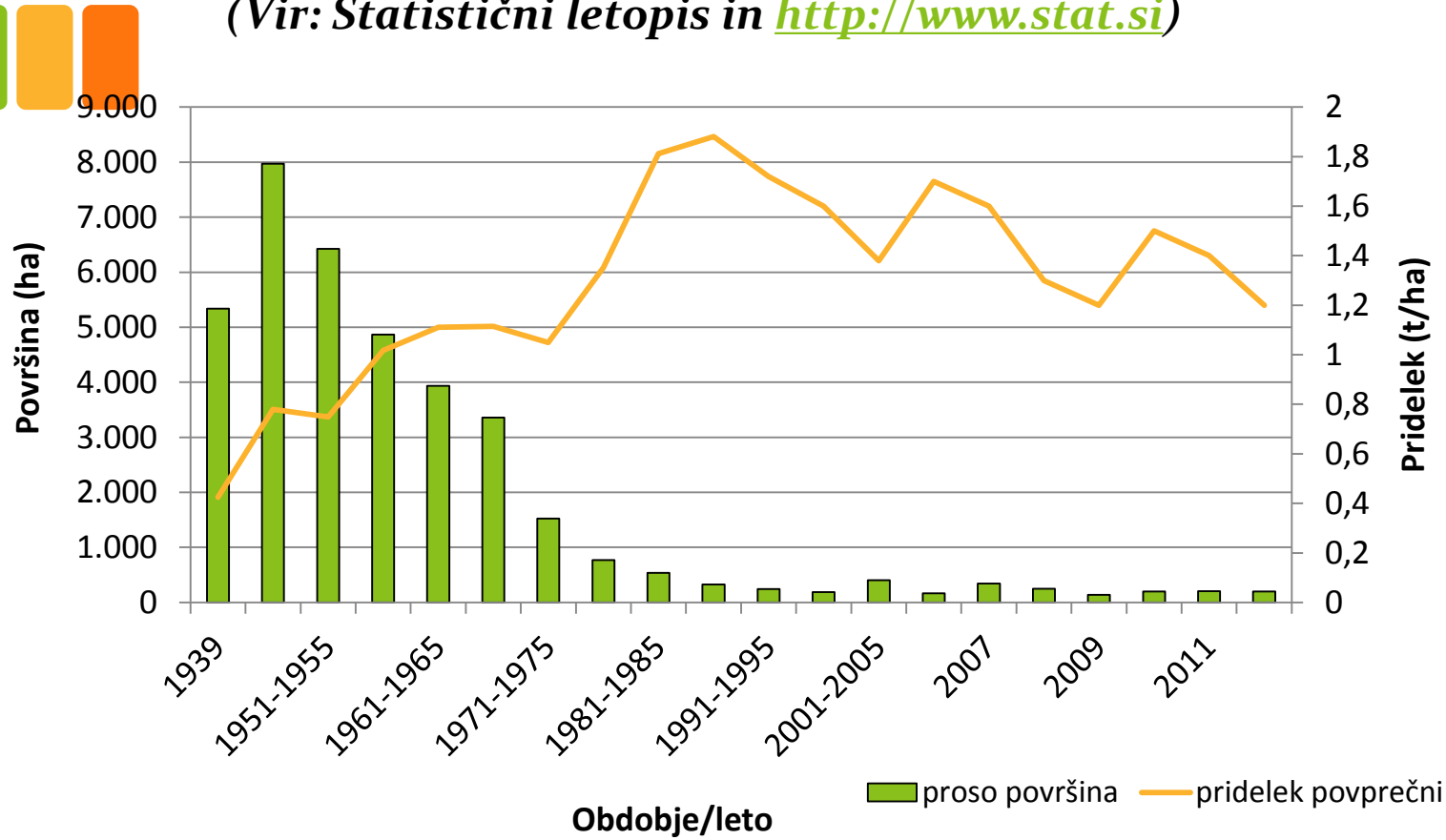
Največje pridelovalke skupine prosa v svetu:
Indija, Niger, Nigerija, Mali, Sudan

Največje pridelovalke navadnega prosa v EU:
Poljska, Francija, Madžarska, Avstrija, Romunija

NAVADNO PROSO V SLOVENIJI OD LETA 1939 DO 2012

(Vir: Statistični letopis in <http://www.stat.si>)

LOKALNE POPULACIJE IN SORTE

populacije: rumeno gorenjsko proso,
belo, črno prekmursko proso idr.

Navadno proso / *Panicum miliaceum* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>PAM003</u>	Kornberško proso	21.12.2004	31.12.2014	30.6.2017	Saatzucht Gleisdorf GmbH	
<u>PAM005</u>	Sonček	29.8.2005	31.12.2015	30.6.2018	Kmetijski inštitut Slovenije	

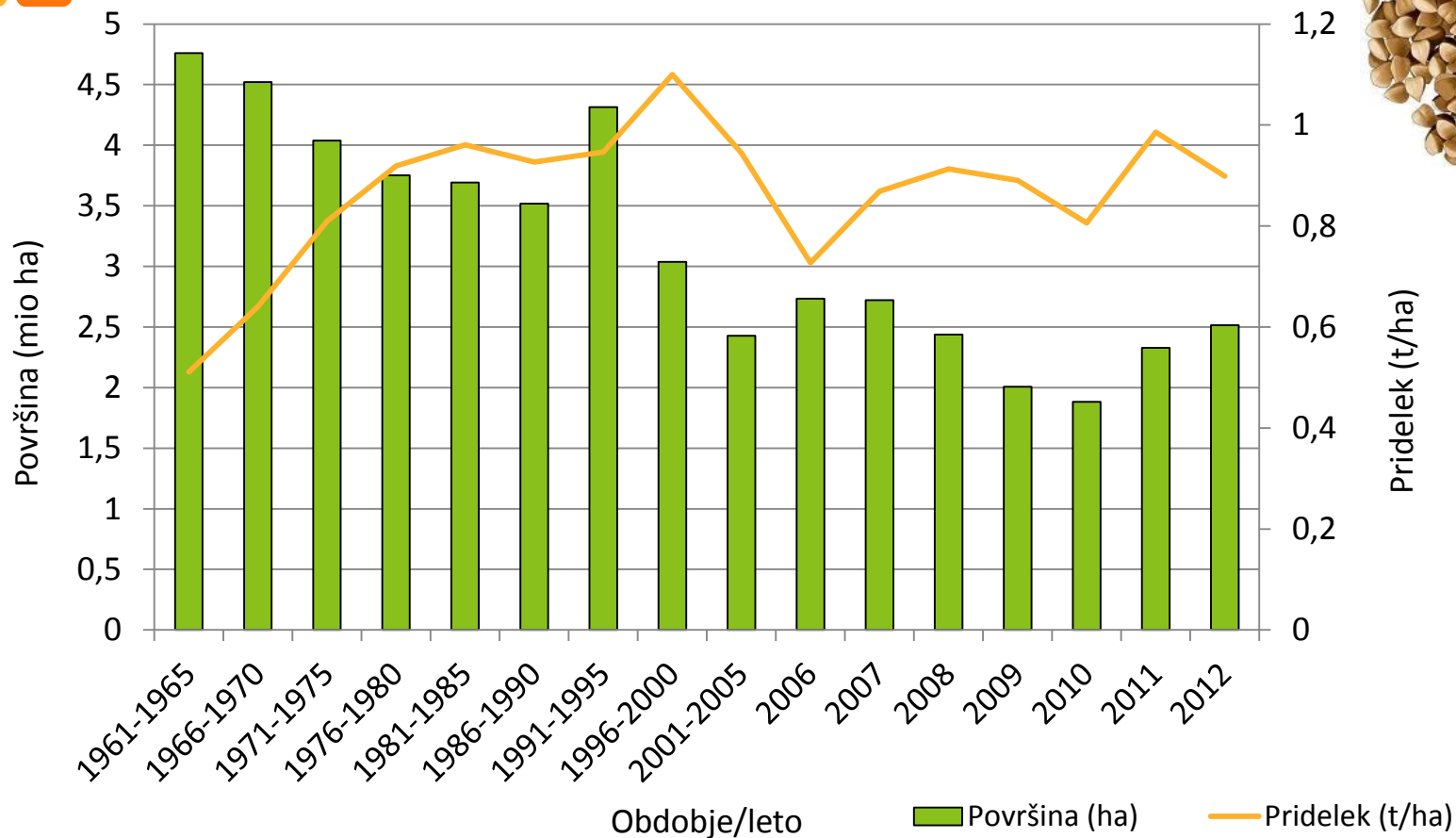

SORTA 'Sonček'

AJDA V SVETU OD LETA 1961 DO 2012

(Vir: <http://faostat.fao.org>)

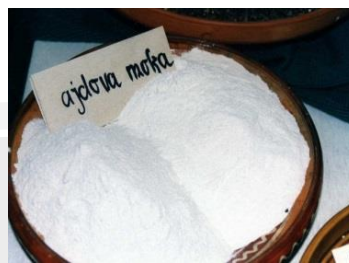
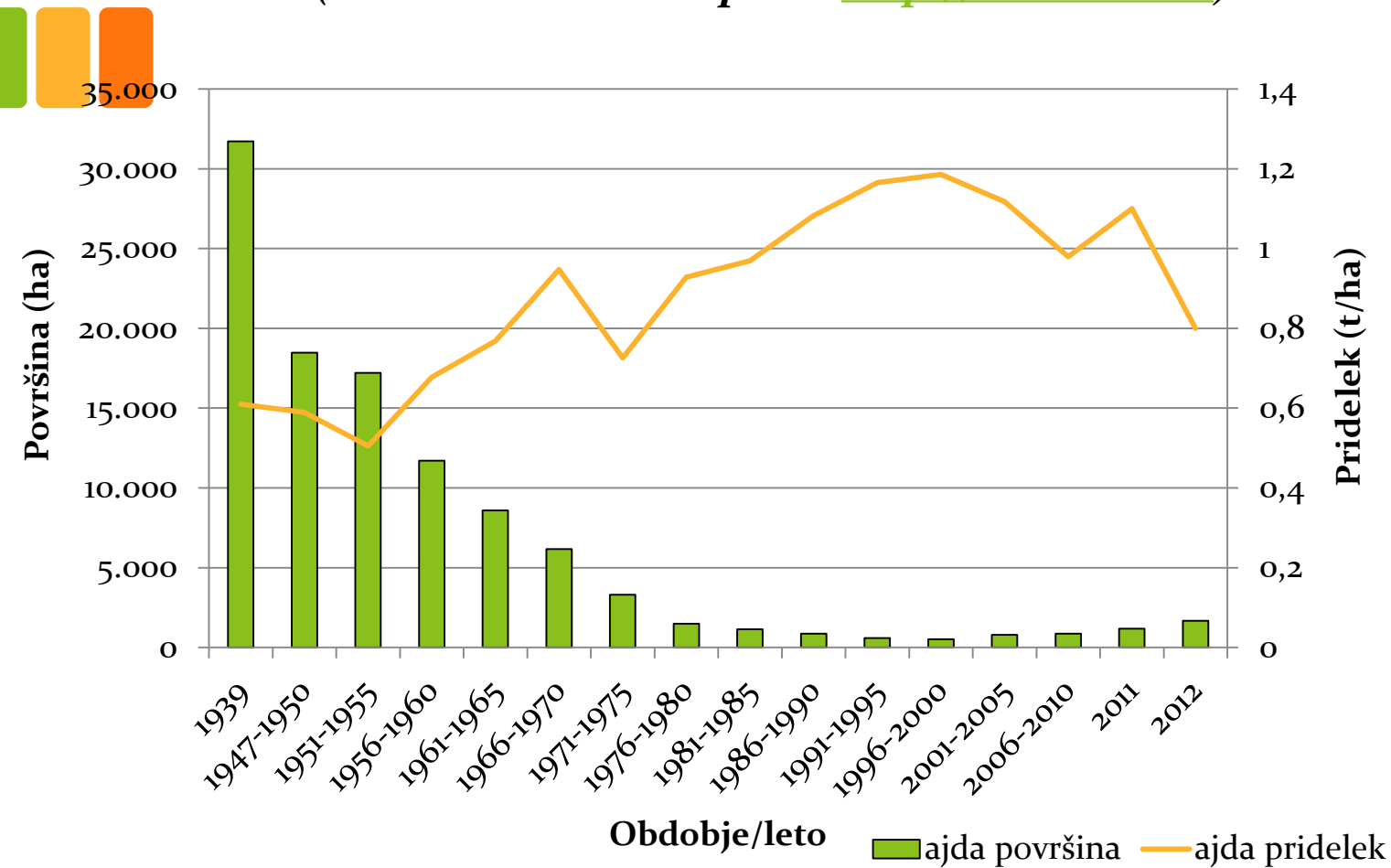

Največje pridelovalke ajde v svetu: **Rusija, Kitajska, Ukrajina, ZDA, Poljska**

Največje pridelovalke ajde v EU: **Poljska, Francija, Litva, Latvija, Slovenija**

AJDA V SLOVENIJI OD LETA 1939 DO 2012

(Vir: Statistični letopis in <http://www.stat.si>)

LOKALNE POPULACIJE IN SORTE

Domače populacije z Gorenjske, Dolenjske in Prekmurja Ivan Kreft, Branka Javornik, Borut Bohanec, Zlata Luthar so od 1984 do 1995 vzgojili sorte: 'Siva', 'Darja', 'Darina', 'Rana 60', 'Petra'

Navadna ajda / *Fagopyrum esculentum* (Moench)

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec
<u>FAE002</u>	Darja	21.6.2010	31.12.2020	30.6.2023	Semenarna Ljubljana d.d.
<u>FAE007</u>	Čebelica	9.1.2012	31.12.2022	30.6.2025	Kmetijski inštitut Slovenije
<u>FAE008</u>	Črna gorenjska	9.11.2004	31.12.2014	30.6.2017	Gregor Šlibar

Sorta 'Siva'

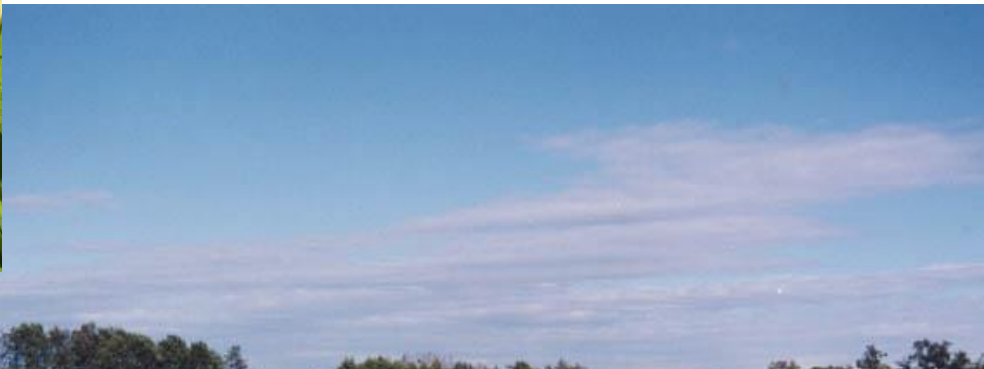

Sorta 'Darja'

Sorta 'Čebelica'

sorta 'Slovenska golica'

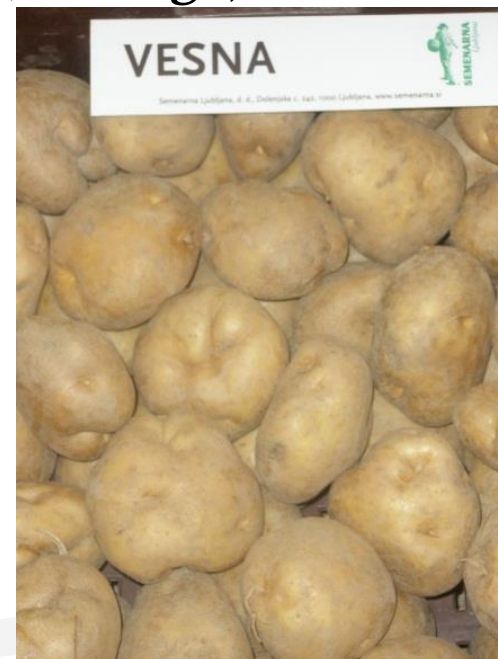
Oljna buča / *Cucurbita pepo* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>CPS002</u>	Slovenska golica	29.1.2007	31.12.2017	30.6.2020	Semenarna Ljubljana d.d.	

ZGODOVINA ŽLAHTNJENJA DOMAČIH SORT KROMPIRJA

V 50-ih. letih 20. stol., ko so bila narejena prva medsortna križanja (V. Repanšek, A. Praprotnik, C. Dovč), pa do leta 1974 je bilo vzgojenih 10 sort: 'Viktorija', 'Jubilej', 'Karmin', 'Dobrin', 'Matjaž', 'Igor', 'Vesna', 'Jana', 'Maja', leta 1962 pa je bil priznan ameriški križanec X-927-3 kot sorta 'Cvetnik'. Od leta 1974 do leta 1993 so bile priznane 4 sorte: 'Jaka', 'Meta', 'Tone' in 'Kresnik' ter v letu 1998 sorta 'Cita', (Žlahtnitelji: A. Praprotnik, C. Dovč, T. Sluga).

Sorta 'Kresnik' po domače kifelčar

Krompir / *Solanum tuberosum* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
SOT018	Cvetnik	26.3.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.	
SOT030	Jana	7.4.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.	
SOT035	Kresnik	7.4.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.	Interseme, d.o.o.
SOT063	Vesna	7.4.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.	
SOT099	Pšata	12.2.2004	31.12.2014	30.6.2017	Kmetijski inštitut Slovenije	
SOT100	Bistra	12.2.2004	31.12.2014	30.6.2017	Kmetijski inštitut Slovenije	
SOT167	KIS Sora	23.3.2006	31.12.2016	30.6.2019	Kmetijski inštitut Slovenije	
SOT177	KIS Mirna	7.2.2008	31.12.2018	30.6.2021	Kmetijski inštitut Slovenije	
SOT190	KIS Sotla	13.10.2010	31.12.2020	30.6.2023	Kmetijski inštitut Slovenije	
SOT194	KIS Kokra	20.7.2010	31.12.2020	30.6.2023	Kmetijski inštitut Slovenije	
SOT202	KIS Mura	16.8.2011	31.12.2021	30.6.2024	Kmetijski inštitut Slovenije	
SOT204	KIS Krka	24.8.2012	31.12.2022	30.6.2025	Kmetijski inštitut Slovenije	
SOT210	KIS Vipava	24.8.2012	31.12.2022	30.6.2025	Kmetijski inštitut Slovenije	

NOVE SLOVENSKE SORTE KROMPIRJA:

'Pšata', 'Bistra', 'KIS Sora', 'KIS Mirna', 'KIS Kokra',
'KIS Sotla', 'KIS Mura', 'KIS Krka', 'KIS Vipava'

Sorti 'Pšata' ('Sante' x 'Matjaž') in 'Bistra' ('Sante' x 'Cvetnik'), ki sta že iz novega programa medsortnih križanj sta bili priznani leta 2004. Žlatnitelj P. Dolničar s sod.

Slovenski kmetje in potrošniki ne poznajo dovolj novih jedilnih sort krompirja, ki po pridelku in kakovosti presegajo številne tuje sorte.

Nizki fižol / *Phaseolus vulgaris* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec
<u>PHV025</u>	Kiro	19.3.2010	31.12.2020	30.6.2023	Semenarna Ljubljana d.d.
<u>PHN057</u>	Prepeličar tomačevski	25.5.2011	31.12.2021	30.6.2024	Amarant, ekološka semenska pridelava, Fanči Perdih s.p.

Nizki fižol za zrnje / *Phaseolus vulgaris* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec
<u>PHN031</u>	Češnjavec	30.12.2011	31.12.2021	30.6.2024	Semenarna Ljubljana d.d.
<u>PHN040</u>	Ribničan	17.1.2005	31.12.2015	30.6.2018	Mihaela ČERNE
<u>PHN047</u>	Zorin	10.3.2011	31.12.2021	30.6.2024	Semenarna Ljubljana d.d.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
PHV005	Cipro	27.2.2012	31.12.2022	30.6.2025	Semenarna Ljubljana d.d.	
PHV006	Jabelski pisanec	23.12.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.	
PHV008	Jeruzalemski	22.12.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.	
PHV009	Klemen	23.12.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.	
PHV013	Ptujski maslenec	22.12.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.	
PHV014	Semenarna 22	22.12.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.	
PHV020	Maslenec rani	5.4.2005	31.12.2015	30.6.2018	Semenarna Ljubljana d.d.	

Navadni hmelj / *Humulus lupulus* L.

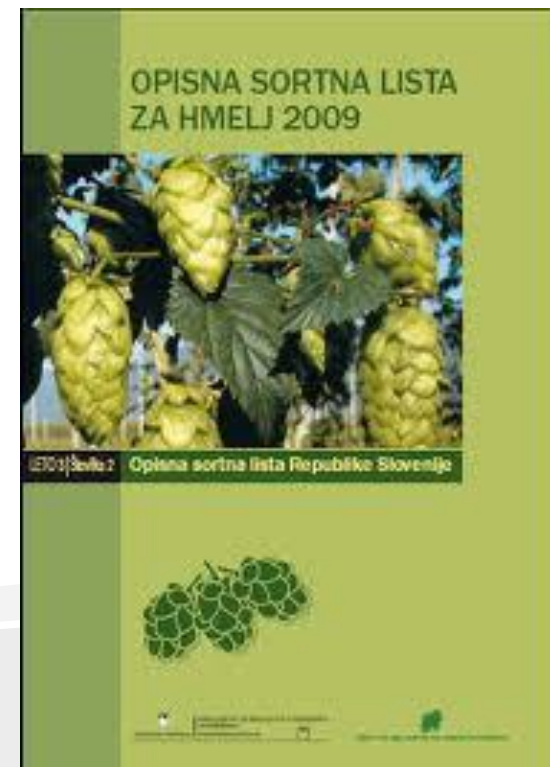
Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
HUL001	Savinjski golding	29.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL002	Ahil	29.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL003	Apolon	29.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL004	Atlas	29.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL005	Aurora	30.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL006	Blisk	29.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL007	Bobek	30.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL008	Buket	29.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL009	Cekin	29.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL010	Celeia	30.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL011	Cerera	29.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	
HUL012	Cicero	29.1.2007	31.12.2037	30.6.2040	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije	

Žlahtnitelji: T. Wagner, D. Kralj, N. Medved, M. Dolinar

Žlahtnitelji: A. Čerenak s sod.

<u>HUL021</u>	Dana	2.11.2009	Ni omejeno	Ni omejeno	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije
<u>HUL027</u>	Styrian Eureka	14.5.2013	Ni omejeno	Ni omejeno	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije
<u>HUL029</u>	Styrian gold	27.2.2012	Ni omejeno	Ni omejeno	Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije

Podzemna koleraba / *Brassica napus* L. var. *napobrassica* (L.) Rchb.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>BRI004</u>	Rumena maslena	11.2.2013	31.12.2023	30.6.2026	Semenarna Ljubljana d.d.	

Krmna ogrščica / *Brassica napus* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>BRN004</u>	Starška	18.4.2006	31.12.2016	30.6.2019	Kmetijski inštitut Slovenije	

Krmno korenje / *Daucus carota* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>DAC001</u>	Ljubljansko rumeno	28.2.2012	31.12.2022	30.6.2025	Semenarna Ljubljana d.d.	

Navadni oves / *Avena sativa* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>AVS019</u>	Noni	10.3.2005	31.12.2015	30.6.2018	Kmetijski inštitut Slovenije	

Navadna pasja trava / *Dactylis glomerata* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>DAG005</u>	Kopa	28.9.2004	31.12.2014	30.6.2017	Kmetijski inštitut Slovenije	

Travniška bilnica / *Festuca pratensis* Hudson

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>FEP004</u>	Jabeljska	28.9.2004	31.12.2014	30.6.2017	Kmetijski inštitut Slovenije	

Trpežna (angleška) ljuljka / *Lolium perenne* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>LOP004</u>	Ilirka	28.9.2004	31.12.2014	30.6.2017	Kmetijski inštitut Slovenije	

Travniški mačji rep / *Phleum pratense* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>PLP004</u>	Krim	28.9.2004	31.12.2014	30.6.2017	Kmetijski inštitut Slovenije	

Inkarnatka / *Trifolium incarnatum* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>TRI001</u>	Inkara	11.1.2008	31.1.2018	30.6.2021	Kmetijski inštitut Slovenije	

Črna detelja / *Trifolium pratense* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>TRP005</u>	Poljanka	28.9.2004	31.12.2014	30.6.2017	Kmetijski inštitut Slovenije	

Lucerna / *Medicago sativa* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>MES001</u>	Bistra	19.8.2004	31.12.2014	30.6.2017	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo	
<u>MES032</u>	Soča	17.3.2003	31.12.2013	30.6.2016	Semenarna Ljubljana d.d.	
<u>MES033</u>	Krima	17.3.2003	31.12.2013	30.6.2016	Semenarna Ljubljana d.d.	

Solata / *Lactuca sativa* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>LAC012</u>	Dalmatinska ledenka	11.3.2011	31.12.2021	30.6.2024	Semenarna Ljubljana	Consorzio Sativa Societa Cooperativa Agricola
<u>LAC023</u>	Leda	7.4.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana	
<u>LAC057</u>	Bistra	30.11.2012	31.12.2022	30.6.2025	Semenarna Ljubljana	
<u>LAC032</u>	Posavka	11.3.2011	31.12.2021	30.6.2024	Semenarna Ljubljana	Consorzio Sativa Societa Cooperativa Agricola
<u>LAC037</u>	Unicum	16.4.2009	31.12.2019	30.6.2022	Semenarna Ljubljana	
<u>LAC040</u>	Vegorka	10.3.2011	31.12.2021	30.6.2024	Semenarna Ljubljana	

Navadni motovilec / *Valerianella locusta* (L.) Laterr.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>VAL003</u>	Ljubljanski	20.10.2006	31.12.2016	30.6.2019	Semenarna Ljubljana d.d.	
<u>VAL005</u>	Pomladin	30.11.2012	31.12.2022	30.6.2025	Semenarna Ljubljana d.d.	
<u>VAL007</u>	Žličar	21.12.2005	31.12.2015	30.6.2018	Semenarna Ljubljana d.d.	

Paradižnik / *Lycopersicon esculentum* Mill.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec
LYC028	Novosadski jabučar	11.3.2011	31.12.2021	30.6.2024	Semenarna Ljubljana d.d.
LYC040	Val	7.4.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.
LYC066	Bon Pierre	21.6.2010	31.12.2020	30.6.2023	Semenarna Ljubljana d.d.
LYC067	Jani pritlikav	24.5.2011	31.12.2021	30.6.2024	Amarant, eko-semenska pridelava, Fanči Perdih s.p.

Feferon ali paprika / *Capsicum annum* L.

CAG005	Botinska rumena	5.3.2012	31.12.2022	30.6.2025	Semenarna Ljubljana d.d.
CAG025	Sivrija	5.3.2012	31.12.2022	30.6.2025	Semenarna Ljubljana d.d.
CAG049	Alpina	23.7.2007	31.12.2017	30.6.2020	Semenarna Ljubljana d.d.
CAG052	Magdalena	8.1.2010	31.12.2020	30.6.2023	Semenarna Ljubljana d.d.
CAM004	Ferdi	7.4.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.

Kumara / *Cucumis sativus* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec
CUS013	Dolga zelena	11.3.2011	31.12.2021	30.6.2024	Semenarna Ljubljana d.d.

Čebula / *Allium cepa* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec
ALC004	Belokranjka	11.4.2007	31.12.2017	30.6.2020	Semenarna Ljubljana d.d.
ALC017	Ptujska rdeča	14.1.2005	31.12.2015	30.6.2018	Semenarna Ljubljana d.d.
ALC023	Tera	7.4.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.
ALC036	Ivica rdeča	25.5.2011	31.12.2021	30.6.2024	Amarant, ekološka semenska pridelava, Fanči Perdih s.p.

Šalotka / *Allium cepa* L.

ALA002	Pohorka	7.4.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.
------------------------	----------------	----------	------------	-----------	--------------------------

Česen / *Allium sativum* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec
ALS005	Ptujski jesenski	14.1.2008	31.12.2018	30.6.2021	Semenarna Ljubljana d.d.
ALS006	Ptujski spomladanski	14.1.2008	31.12.2018	30.6.2021	Semenarna Ljubljana d.d.
ALS008	Jesenski Anka	24.5.2011	31.12.2021	30.6.2024	Amarant, ekološka semenska pridelava, Fanči Perdih s.p.

Belo zelje / *Brassica oleracea* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>BRA016</u>	Emona	28.4.2005	31.12.2015	30.6.2018	Mihaela ČERNE	
<u>BRA021</u>	Futoško	6.2.2012	31.12.2022	30.6.2025	Semenarna Ljubljana d.d.	
<u>BRA030</u>	Kranjsko okroglo	17.1.2005	31.12.2015	30.6.2018	Mihaela ČERNE	
<u>BRA036</u>	Ljubljansko	11.3.2011	31.12.2021	30.6.2024	Semenarna Ljubljana d.d.	
<u>BRA053</u>	Varaždinsko 2	23.4.2012	31.12.2022	30.6.2025	Semenarna Ljubljana d.d.	

Strniščna repa / *Brassica rapa* L.

Reg. št.	Sorta	Datum vpisa	Vpisana do	Trženje dovoljeno do	Vzdrževalec	Pooblaščenec vzdrževalca
<u>BRP001</u>	Kranjska okrogla	17.3.2011	31.12.2021	30.6.2024	Semenarna Ljubljana d.d.	
<u>BRP002</u>	Kranjska podolgovata	7.4.2004	31.12.2014	30.6.2017	Semenarna Ljubljana d.d.	

ZAKAJ MORAJO LOKALNO

UVELJAVLJENE SORTE OSTATI?

- **ker so del naravne in kulturne dediščine .**
- **Ne glede na njihovo »pregovorno« manjšo rodnost so domače sorte v primerjavi s tujimi dobro prilagojene na lokalne rastne razmere.**
- **ker moramo zagotoviti, da bodo lokalno uveljavljene sorte kmetijskih rastlin še naprej na krožnikih slovenskih potrošnikov.**
- **Z večjo in vnovično pridelavo starih sort žit in koruze bi lahko živilska industrija iz njih oblikovala nove tržne izdelke, ki bi zaznamovali določeno okolje, hkrati pa predstavljali kmetijske rastline za varna in funkcionalna živila. To so lahko nove priložnosti za zaslužek, ki jih posredno zagotavljajo procesi ukvarjanja z dediščino.**

ZAKAJ MORAJO LOKALNO

UVELJAVLJENE SORTE OSTATI?

- ker jih zaradi njihovih ekstenzivnih potreb **del slovenskega kmetijstva (na primer ekološko kmetijstvo) potrebuje**, žal pa jih pri nekaterih pomembnih vrstah, na primer žitih, skoraj ni.
- **Domače sorte so s svojimi dobrimi lastnostmi genetska rezerva**, ki jo bo mogoče uporabiti s klasičnimi in biotehnološkimi postopki žlahtnjenja pri vzgoji novih sort za konvencionalno, zlasti za ekološko pridelavo.
- Slovenske sorte **so tudi evropsko bogastvo**, zanje pa smo **odgovorni Slovenci**, zato **potrebujemo vizijo in koncept slovenskega žlahtnjenja in semenarstva**.
- Bolj bi se morali zavedati, da je **idealno žlahtniti na območju, kjer bomo pridelovali**, ker bodo te sorte najbolj prilagojene ravnim razmeram.
- Za uspešno žlahtnjenje je potreben program in ekipa strokovnjakov z večletno prakso ter **marketing**, kako te sorte uveljaviti pri pridelovalcih in potrošnikih.

ZAKAJ MORAJO LOKALNO

UVELJAVLJENE SORTE OSTATI?

- Če želimo v Sloveniji dvigniti konkurenčno sposobnost kmetijstva in zagotoviti prehransko varnost **moramo kot pridelovalci, potrošniki in trgovci ustvariti in ohraniti slovensko žlahtnjenje in semenarstvo.**
- Vizijo in koncept žlahtnjenja in semenarstva je treba oblikovati **čim prej, dokler še imamo semenarsko tehnično opremo in potrebno semenarsko znanje, z generacijskim odmikom pa se lahko izgubi.**
- **Prepričati ekološke kmete, da pridelujejo predvsem domače sorte** in potrošnike, da se prehranjujejo tudi z lokalno pridelano hrano (povpraševanje po točno določeni sorti).
- Lokalno uveljavljene sorte morajo ostati zaradi **mogočih naravnih katastrof in političnih nesoglasij, ki lahko povzročijo kaotične razmere na trgu s semenom, česar pa si v sedanjem trenutku preskrbljenosti z RRM ne moremo predstavljati.**

-
- Kaj pomeni v **kmetijstvu dobra sorta**, smo najbolj občutili v drugi svetovni vojni. Zmago zaveznikov pripisujejo danes Amerikanci bolj kot svojemu orožju, svoji pšenični sorti 'Newthatch', ki so jo vzgojili tik pred začetkom vojne. Do tedaj je črna rja stalno napadala pšenice in to v taki meri, da je že bilo pridelovanje pšenice ogroženo. Nova proti tej bolezni odporna pšenična sorta je s svojimi **zanesljivimi in velikimi pridelki** največ prispevala, da je oskrba s hrano potekala brezhibno.

ETIKA NIČESAR NE USTVARJA, A VSE OBLIKUJE!

HVALA ZA POZORNOST!

ZAKLJUČKI POSVETA

Lokalno uveljavljene sorte kmetijskih rastlin morajo ostati

- 1. Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o pridelavi rastlinskega razmnoževalnega materiala in omogočanju njegove dostopnosti na trgu (RRM) je velika nevarnost za zmanjšanje biodiverzitete.
- 2. Nobena uredba, ki ogroža biodiverzitetu ni sprejemljiva, ker zmanjšuje genetske rezerve in omejuje nadaljnje klasično žlahtnjenje in biotehnološke postopke.
- 3. Preprečiti je potrebno prizadevanja multinacionalk, ki želijo z zaostrovanjem pogojev registracije uničiti lokalne sorte kmetijskih rastlin in povečati svoj monopol, ki povečuje odvisnost uporabnikov in dobiček multinacionalk.
- 4. Multinacionalke obvladuje kapital, ki stremi le za finančnim uspehom in v ohranjanju lokalnih sort in s tem biodiverzitete ne vidi koristi. Pri tem seveda prezre fenomen rakaste celice.
- 5. Zaostrovanje pogojev certificiranja sort, ki jih predvideva uredba RRM, pomeni uničenje lokalnih sort in s tem manjših (pogosto nacionalnih) semenarskih podjetij, ki so s svojim delom ohranjala te sorte in genetske vire za prihodnje biotehnološke posege.

ZAKLJUČKI POSVETA

-
- 6. Uveljavitev predlagane uredbe pomeni veliko nevarnost (erozijo znanja) tudi za slovenske ustanove in posameznike, ki se ukvarjajo z žlahtnjenjem.
 - 7. Slovenske avtohtone sorte so del evropske biodiverzitete in tako pomembne tudi za Evropo. Mi smo za njihov obstoj odgovorni in moramo narediti vse kar lahko, da bodo preživele.
 - 8. Slovenske avtohtone sorte so del svetovne genetske rezerve, ki je nenadomestljiva.
 - 9. Ohranitev domačega žlahtnjenja je pomembna tudi iz fitosanitarnih razlogov. Ustrezna regionalna razpršenost je zagotovilo za ohranitev odpornosti na bolezni in škodljivce in drugih pomembnih lastnosti sort v specifičnih rastnih razmerah.
 - 10. Zaradi naštetega je uredba v sedanjem predlogu za Slovenijo nesprejemljiva in je pred sprejetjem potrebna dopolnil.

Ekosocialni forum Slovenije

- Gornja Radgona, 28. avgusta 2013